

U-kirjelmä 33/2023 vp

Lakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen
15.9.2023

Neuvotteleva virkamies Laura Sarlin

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Direktiiviehdotus

- Ehdotus alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (COM(2023) 273 final) annettiin kesäkuussa
- Osa komission nk. meriliikennepakettia, jonka muut säädösehdotukset liittyvät meriturvallisuuteen (onnettomuustutkinta, satamavaltio- ja lippuvaltiovalvonta, Euroopan meriturvallisuusvirasto)
- Direktiiviehdotuksen tavoitteena on parantaa meriympäristön suojelua EU:n alueella tehostamalla ja yhdenmukaistamalla MARPOL-yleissopimuksen täytäntöönpanoa unionin alueella ja varmistamalla ympäristöä pilaavien aineiden päästöistä vastuussa olevien tehokas sanktiointi.
- Neljä keskeistä muutosehdotusta:
  1) direktiivin soveltamisalan laajentaminen öljyistä ja haitallisista aineista kaikkiin MARPOL-yleissopimuksen kieltämiin aluspäästöihin veteen
  2) pakokaasujen puhdistusjärjestelmien eli nk. rikkipesureiden jäämien päästökielto;
  3) seuraamusjärjestelmän tehostamiseen pyrkivät muutokset eli velvoite säätää kansallisesti hallinnollisista seuraamuksista
  4) toimeenpanon muu tehostaminen, kuten jäsenvaltioiden välisen viranomaisyhteistyön tiivistäminen ja tietojärjestelmiä koskevat muutokset.

Seuraamusjärjestelmää koskeva ehdotus

- Nykyinen direktiivi edellyttää kansallisia rikosoikeudellisia seuraamuksia.
- Jatkossa vakavista aluspäästöistä *ympäristörikosdirektiivin* mukaiset rikosoikeudelliset seuraamukset; vastaavasti rikosoikeudelliset seuraamukset poistettaisiin alusjäterikosdirektiivistä.
- Komissio ehdottaa velvoitetta säätää kansallisesti hallinnollisista seuraamusmaksuista.
  - Yleiset periaatteet direktiivissä
  - Maksujen suuruus kansallisessa harkinnassa
  - Komissio voisi antaa tarkempaa sääntelyä päästökohtaisista kriteereistä maksun määräämiselle.
- Komissio suosii hallinnollisia seuraamuksia; ehdotus vastaa tältä osin viimeaikaista trendiä.

Suomen lainsäädäntö

- Kansallisesti MARPOL-yleissopimuksen ja EU-lainsäädännön mukaiset päästökiellot sekä seuraamukset merenkulun ympäristönsuojelulaissa ja valtioneuvoston asetuksessa merenkulun ympäristönsuojelusta.
  - Rikosoikeudellinen seuraamus: merenkulun ympäristönsuojelurikkomus (myös RL)
  - Hallinnollinen seuraamus: öljypäästömaksu
- Komission arvion mukaan hallinnolliset seuraamukset olisivat tehokkaampia Suomessakin.
- Komission ehdotuksen toteutuminen edellyttäisi lain seuraamusjärjestelmän uudistamista.
  - Kansallisesti on pyritty välttämään rikosoikeudellisten ja hallinnollisten seuraamusjärjestelmien päällekkäisyyttä. Huom. myös kaksoisrangaistavuuden kielto.
- Maksujen määrääminen olisi uusi tehtävä, joka tulisi osoittaa jollekin viranomaiselle.
- Ehdotus säädösvallan delegoinnista seuraamusmaksujen määräämisessä huomioitavista kriteereistä ongelmallinen perustuslain näkökulmasta (rikosoikeudellinen laillisuusperiaate).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevia ehdotuksia tavoitteiltaan kannatettavina. Sääntelyn vastaisesta menettelystä määrättävän seuraamusmaksun voidaan arvioida ehkäisevän kyseistä säännöstenvastaista menettelyä todennäköisesti tehokkaammin kuin rikosoikeudellisten seuraamusten. Valtioneuvosto kuitenkin katsoo, että seuraamusten määräämisessä huomioitavista kriteereistä ei tulisi säätää täytäntöönpanosäädöksellä, vaan ensisijaisesti direktiivillä. Kyse on valtioneuvoston näkemyksen mukaan direktiivin keskeisistä vaatimuksista, joista tulisi ensisijaisesti säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että ympäristörikosdirektiivi ja alusjäterikosdirektiivi muodostavat kokonaisuuden, jossa päästöihin puuttumiseksi on käytettävissä rikosoikeudellisia ja hallinnollisia seuraamuksia. Valtioneuvosto pitää olennaisena, että seuraamusjärjestelmä muodostaa selkeän kokonaisuuden, jossa hallinnollisten seuraamusten ja rikosoikeudellisten seuraamusten päällekkäisyyttä vältetään ja kaksoisrangaistavuuden kiellon toteutumisesta on huolehdittu.